REGIONALT FORSKNINGSPROGRAM FÖR JORDBRUKET I NORRA SVERIGE för perioden 2018–2020

Bakgrund

Norra Sverige är ett av de nordligaste områden i världen där jordbruk bedrivs. Detta ger unika förutsättningar för produktion av livsmedel. Generellt för norra Sverige gäller att mer än 90 % av den utnyttjade åkerarealen används till odling av vall och fodersäd. Skördarna härifrån bildar basen för den produktion av mjölk och kött som utgör ryggraden i det norrländska jordbruket.

De klimatologiska förutsättningarna lämpar sig väl för odling av foderväxter. God tillgång på vatten och ljus ger en hög tillväxt tidigt på säsongen, vilket möjliggör höga skördar i vallen. Även helsäd och grönfoder, liksom foderspannmål, kan ge bra skördar. Den relativt korta växtodlingssäsongen begränsar dock valet av andra grödor. Klimatet ställer också mycket höga krav på odlingssäkerheten och därmed på odlingsmaterialets anpassning och härdighet.

Det nordliga klimatet innebär emellertid även fördelar. Särskilt ljusklimatets positiva effekter på en rad kvalitetsfaktorer har blivit alltmer uppenbara. I kombination med relativt låg medeltemperatur har ljusklimatet en positiv inverkan på:

- vallväxternas smältbarhet och därmed dess innehåll av omsättbar energi

- kvalitetsegenskaper hos bär och grönsaker

- uppbyggnaden hos växtfiber

Odlingsförutsättningarna i norra Sverige medger att intensiv produktion kan kombineras med uthålliga produktionsmetoder. Det nordsvenska klimatet och odlingens inriktning medför också liten risk för angrepp av många växtskadegörare. Perenna ogräs, bland dem kvickrot, åkermolke och skräppa, utgör dock problem som i vissa områden ökat. Växtodlingens inriktning, med hög andel vall, gör ändock behovet av kemiska bekämpningsmedel litet relativt i södra Sverige. God tillgång på stallgödsel gör att behovet av handelsgödsel är litet, men ställer krav på en bra gödselhantering för att utnyttja växtnäringen väl.

Klimatet i norra Sverige med långa, mörka och kalla vintrar innebär också utmaningar både i växtodlingen och husdjursproduktionen. Framtida förändringar i klimatet förväntas ge högre temperaturer och en längre växtsäsong, men prognoserna visar också på att nederbörden, framför allt under höstarna, kommer att öka. Behovet är därför stort av forskning för att möta klimatförändringarna och utveckla ett uthålligt och produktivt jordbruk.

I Näringsdepartementets nya livsmedelsstrategi betonas konkurrenskraft, ökad tillväxt och att bidra till hållbar utveckling. Under ”Kunskap och innovation” nämns bland annat behovet av att fokusera på nya produktionsmodeller och system, bidra till jordbrukets miljöarbete, effektivare produktion, liten belastning på miljön, minska svinnet och att göra jordbruket mer klimateffektivt. Detta är områden som samtliga känns relevanta också för det norrländska jordbruket.

Forsknings- och utvecklingsprogrammet syftar till att:

1. Utveckla ett bärkraftigt jordbruk där miljö- och produktionsmål har samma dignitet. Forskningen ska ge underlag för en uthållig intensifiering av produktionen, med inriktning på produkter som motsvarar konsumenternas behov och önskemål.

2. Utveckla områdesspecifika, uthålliga och bärkraftiga produktionsmetoder för biobaserade råvaror som hushållar med naturresurserna, främjar naturliga kretslopp och som långsiktigt och uthålligt bidrar till Sveriges försörjning av livsmedel.

3. Ge förutsättningar för produktion av råvaror av hög kvalitet för livsmedelsindustrin och annan biobaserad industri.

4. Öka kunskaperna om hur det nordsvenska ljus- och temperaturklimatet kan utnyttjas för effektivare produktion.

5. Öka kunskaperna om hur odling kan anpassas till en kort växtsäsong och en lång vinter.

FoU-verksamheten ska kännetecknas av ett systemperspektiv genom att den tar hänsyn till hela kedjan från odling till färdig produkt och också ta hänsyn till möjligheterna till återföring av växtnäring tillbaka till åkern. Projekten ska utgå från de problem och möjligheter som kännetecknar det norrländska jordbruket och ha hög relevans för jordbruket i området. De ska vara av god vetenskaplig kvalité och använda validerad metodik. Resultaten ska presenteras i en form som är tillgänglig för avnämarna och ambitionen ska också vara att publicera i välrenommerade (peer-reviewed) tidskrifter.

För att säkerställa en fortlöpande information om forskningens resultat krävs nära kontakter mellan näring och forskare. En särskild strategi för resultatspridning ska därför utformas för varje enskilt projekt. Medelsbehovet för detta ska inkluderas i projektansökan.

Samarbetsformer

Samverkan med universitet, forskningsinstitutioner och företag både nationellt och internationellt eftersträvas, för att uppnå effektivt resursutnyttjande. Vad gäller det internationella samarbetet, uppmuntras speciellt samarbete med verksamheter som bedrivs i liknande miljöer i andra länder. Samverkan mellan finansiärerna och forskarna för att föreslå och utforma projekt är också önskvärt.

Prioriterade forskningsområden

Forskningsprogrammet har som övergripande målsättning att utveckla kunskap och produktionsformer som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbara, kvalitetsinriktade och etiskt försvarbara.

Forskning som får medel från samarbetsavtalet ska syfta till:

- att utveckla lönsam mjölk- och köttproduktion med utgångspunkt i de förutsättningar som finns i norra Sverige
- att öka produktiviteten i växtodlingen
- kvalitetssäkring av produkter
- att förbättra protein- och stärkelseförsörjning t ex genom val av gröda, skördetidpunkt och lagringsförhållanden
- att öka effektiviteten i energianvändningen på gårdsnivå
- att utveckla teknik och verktyg anpassade till områdets klimatiska förutsättningar, jordbrukets struktur och byggnadsbestånd.
- att ta tillvara och utveckla möjligheterna till produktion av energi, t.ex. genom användning av stallgödsel eller åkerråvara till biogas.
- att utnyttja redan insamlade data för synteser som kan ge ny och fördjupad kunskap

Särskilda satsningar

Styrgruppen har möjlighet att utlysa forskningsinsatser inom specifika områden.

Omfattning

Omfattningen av satsningen framgår av det samarbetsavtal som tecknats mellan intressenterna. Forskningsprogrammet löper från 2018-01-01 till 2020-12-31.

Ansökan

Ansökningar skall utformas enligt de instruktioner och vid den tidpunkt som beslutas av styrgruppen.

Av ansökan skall förutom bakgrund, frågeställning, syfte, vetenskaplig metodik, förväntade resultat, projektets organisation och finansiering även framgå hur det enskilda projektet är anpassat till forskningsprogrammets övergripande målsättning samt hur informationsansvaret skall uppfyllas. Ansökan skall också innehålla en tydlig redogörelse om hur projektets resultat förväntas kunna påverka jordbrukssektorn, både vad gäller ekonomi och dess effekter på miljön.

Informationsspridning

Ansökningarna skall innehålla en plan för publicering och informationsspridning samt medel för denna. Styrgruppen ansvarar för att information om projekten sprids genom RJN:s hemsida.

Rapportering

Resultat skall delrapporteras en gång per år enligt i bidragskontraktet angiven tidpunkt. Projekt skall slutrapporteras sex månader efter att de avslutats. Slutrapporten skall innehålla en populär sammanfattning av resultaten lämplig för publicering på RJN:s hemsida.

Under programmets gång kommer stor vikt att läggas vid information och kunskapsspridning till de företag och intressenter som bidrar till finansieringen. Detta sker bland annat genom finansiärernas informationskanaler.

Utvärdering

En utvärdering av programmet kommer att genomföras efter avtalsperiodens slut.